

Fælles Mål 2009
Iværksætter
10. klasse

Faghæfte 43

Fælles Mål 2009

Iværksætter

10. klasse

Faghæfte 43

Indhold

Formålet for faget iværksætter	3
Slutmål for faget iværksætter	4
Idéprocesser	4
Produkt- og konceptudvikling	4
Formidling og markedsføring	4
Læseplan for faget iværksætter	5
Idéprocesser	5
Produkt- og konceptudvikling	5
Formidling og markedsføring	5
Uddannelses- og erhvervsafklarende elementer	5
Undervisningsvejledning for faget iværksætter	6
Indledning	6
Det didaktiske rum	6
Fagets hovedområder	7
Idéprocesser	7
Idéudviklingsforløb	7
Ideers bæredygtighed	8
Produkt- og konceptudvikling	8
Projektoplæg	8
Prototyper	8
Netværk	8
Eksempel på netværksøvelse	8
Formidling og markedsføring	9
Uddannelses- og erhvervsafklarende elementer	9
Undervisningseksempler	9
Fra idé til virkeliggørelse	9
Et udvidet forløb	10
Evaluerings	11
Samarbejde i skolen	11
Samarbejde uden for skolen	11

Formålet for faget iværksætter

Formålet med undervisningen i iværksætter er, at eleverne tilegner sig kundskaber og færdigheder, således at de bliver bekendt med uddannelses- og erhvervsmæssige fagområder, som faget kan relateres til.

Gennem undervisningen opnår eleverne kendskab til fagets praksis ved at beskæftige sig med metoder, redskaber, materialer og værktøj, der kendetegner relaterede fagområder.

Elevernes egne iagttagelser, ideer og eksperimenter står centralt i undervisningen, for at eleverne kan udvikle praktiske færdigheder, kreativitet og evne til refleksion.

Undervisningen indeholder uddannelses- og erhvervsafklarende elementer med henblik på, at eleverne bliver afklarede og motiverede til valg af ungdomsuddannelse.

Slutmål for faget iværksætter

Idéprocesser

Undervisningen skal lede frem mod, at eleverne har tilegnet sig kundskaber og færdigheder, der sætter dem i stand til at

- gennemføre forskellige former for idéudviklingsforløb
- afprøve og vurdere egne og andres ideer
- eksperimentere med og afprøve de udviklede ideer
- reflektere over egen arbejdsproces.

Produkt- og konceptudvikling

Undervisningen skal lede frem mod, at eleverne har tilegnet sig kundskaber og færdigheder, der sætter dem i stand til at

- planlægge en arbejdsproces med udgangspunkt i det valgte idéoplæg
- udvikle prototyper og projektoplæg, herunder foretage vurdering af økonomi og afsætning
- opbygge netværk og etablere samarbejde med erhvervs- og relevante uddannelsessteder
- gennemføre konkrete projekter.

Formidling og markedsføring

Undervisningen skal lede frem mod, at eleverne har tilegnet sig kundskaber og færdigheder, der sætter dem i stand til at

- udvikle strategier i relation til markedsføring af egne produkter og koncepter
- præsentere og afsætte egne og andres produkter
- anvende it til research og formidling
- bruge iværksættererfaringer som kompetenceafklaring i forbindelse med valg af fremtidige uddannelsesforløb.

Læseplan for faget iværksætter

Valgfagsundervisningen i iværksætter tilrettelægges i 10. klasse.

Læseplanen er struktureret ud fra de tre centrale kundskabs- og færdighedsområder. Elevernes oplevelser og erfaringer med iværksætter fra andre fag, tværgående projekter og praksisforløb er en del af grundlaget for undervisningen i valgfaget. Omdrejningspunktet for undervisningen og indholdet i faget er det praktiske og konkrete arbejde.

I faget iværksætter arbejder eleverne med at udvikle og afprøve ideer og gennemføre konkrete iværksætterforløb. Forløbene kan varieres, og undervisningen kan spænde fra enkle og korte forløb til længerevarende og mere komplekse forløb med produktion og etablering af egen virksomhed.

Eleverne arbejder med iværksætter som et oplevelses- og praksisrelateret fag. Der lægges vægt på glæden og udfordringen ved at planlægge og gennemføre iværksætterprojekter, der tager udgangspunkt i elevernes egne ideer. Undervisningen omfatter grundlæggende processer i forbindelse med iværksætterforløb, herunder forløb hvor idéudvikling, opfindelser og erfaringer fra hverdagen anvendes som grundlag for iværksætterforløbet.

De centrale kundskabs- og færdighedsområder indgår på varieret måde og med forskellig vægtning som en helhed i undervisningen, som tilrettelægges således, at undervisningen lever op til slutmålene. Undervisningen organiseres forskelligt afhængigt af elevernes forudsætninger og iværksætterprojekternes indhold og karakter. Herved kan eleverne tilegne sig kundskaber og færdigheder inden for alle tre områder.

Idéprocesser

Det centrale i dette område er, at eleverne udvikler deres evner til at indgå i forskellige former for idéudviklingsforløb. Der lægges vægt på, at eleverne får erfaringer i at samarbejde om udvikling, afprøvning og vurdering af ideer gennem eksperimenter, fantasi og fordybelse.

Eleverne skal arbejde med at

- styrke koncentration og fantasi gennem igangsættende idégenereringsteknikker
- anvende metoder og opøve evner til at vurdere ideers bæredygtighed

- udvikle evner til nytænkning og brydning med vane-tænkning
- udtrykke egne oplevelser og erfaringer.

Produkt- og konceptudvikling

Det centrale i området er, at eleverne i praksis arbejder med planlægning og styring af en arbejdsproces, der muliggør omsætning fra idé til produkt. Der arbejdes med at udvikle elevernes forudsætninger for at etablere samarbejdsrelationer, der kan kvalificere processen.

Eleverne skal arbejde med at

- beskrive, diskutere og vurdere elementerne i arbejdsprocessen
- bruge deres fantasi og kreativitet til fremstilling af prototyper eller scenarier
- udføre research og få kendskab til potentielle samarbejdspartnere
- igangsætte en konkret produktion eller et konkret projekt.

Formidling og markedsføring

Det centrale i området er, at eleverne præsenteres for enkle begreber og strategier i relation til markedsføring. Der lægges vægt på at udvikle elevernes kreativitet og evne til bevidst at anvende relevante og nytænkende formidlingsformer og metoder. Eleverne skal arbejde med at

- få erfaringer med markedsføring
- anvende og vurdere præsentationsformer og teknikker
- anvende it i deres strategier
- vurdere egne kompetencer.

Uddannelses- og erhvervsafklarende elementer

Gennem arbejdet med konkrete iværksætterprojekter opnår eleverne

- indsigt i de kompetencer, som har betydning for at være iværksætter
- kendskab til arbejdsområder og uddannelsesretninger med relation til iværksætterområdet.

Undervisningsvejledning for faget iværksætter

Indledning

Undervisningsvejledningen indledes med et generelt afsnit om det didaktiske rum for faget. Herefter belyses tanker og muligheder i forhold til hvert af de fire hovedområder, fortrinsvis gennem eksempler. Vejledningens sidste del omfatter overvejelser og ideer vedrørende et sammenhængende iværksætterforløb, herunder undervisningsdifferentiering, evaluering og tværgående samarbejde med andre fag.

En iværksætter er, som ordet siger, en person der sætter ting i værk. Det, der kendetegner iværksættere, er, at de følger deres drømme om at skabe nye produkter eller serviceydelser. Ofte starter iværksættere virksomheder for at få deres ideer gjort til virkelighed.

Det unikke ved iværksætter som fag er elevernes muligheder for at udvikle og arbejde med egne ideer med henblik på at føre ideer ud i livet i en tilgængelig form, som er anvendelig for andre. Iværksætter er en konkret udmøntning af elevernes arbejde med kreativitet og innovation, hvor det er den enkelte elevs forudsætninger og motivation, der sammenholdt med slutmålene og læseplanen danner udgangspunkt for planlægning og gennemførelse af undervisningen.

Det er fagets grundlæggende antagelse, at alle elever hver især indeholder de nødvendige ressourcer og har potentiale til at nå de ønskede mål.

Det didaktiske rum

Iværksætter danner sammen med innovation og kreativitet det entreprenante læringsrum. Kreativiteten søger at bryde den traditionelle vanetænkning gennem idégenerering og opstilling af nye problemstillinger. Muligheder, der ligger uden for den forestillede mulighedshorisont, foldes ud, og det er her, ideer skabes.

Innovation skal forstås som kreativitet og ideer, der gives retning. Innovation er en idé, der kan skabe værdi for andre. Værditilskrivningen er ikke kun tænkt som en økonomisk værdi, men som en generel værdi til glæde for andre. I det innovative læringsrum opstilles operationelle løsninger, der forkastes eller forfines for til sidst at udmøntes i et færdigt produkt. Iværksætter er et uadvendt handlende aspekt, hvor innovationen gives

konkret form med henblik på at føre ideen ud i livet. Et iværksætterforløb består af disse processer.

Der skal gennem hele forløbet være fokus på at skabe rammer for, at eleverne kan arbejde med at udvikle selvstændighed og kreativitet. Elevernes faglige nysgerrighed skal fremmes, så der bliver gjort op med vanetænkning, rutiner og automatikløsninger. Eleverne skal motiveres til at undres, stille spørgsmål og bruge deres intuition og kreativitet i løsninger, således at deres selvstændighed og handlekompetence øges.

Dette kan ske ved at bryde med de traditionelle undervisningsmetoder og -situationer, da vante omgivelser kan blokere for nytænkning. Eksterne samarbejdspartnere bør inddrages i form af samarbejde med virksomheder, uddannelsessteder eller iværksættere, så elevernes nysgerrighed og lyst til at lære fremmes gennem en praksisnær tilgang. Elevernes egne oplevelser og erfaringer bør ligeledes anvendes. I faget lægges der således op til et integreret samarbejde med andre elever, andre fag og eksterne samarbejdspartnere. Skolen og lokalsamfundet fungerer som ressourcer for hinanden.

Det er vigtigt at være opmærksom på, at kreativitet og det at stille spørgsmål til det bestående er en anderledes opfattelse af læreprocessen end den gængse, hvor eleven ofte er vant til at stille spørgsmål, som underviseren har det rigtige svar på. Det kræver derfor opmærksomhed fra såvel underviseren som eleverne at arbejde med disse undervisningsformer.

Der vil i en sådan arbejdsproces være tale om flere forskellige typer af læring og undervisning, hvor nogle elever yderligere vil kunne få positive erfaringer med resultaterne af den personlige udfordring gennem optimale frustrationer. I ethvert iværksætterforløb er det væsentligt, at læreren tilrettelægger rammerne for arbejdet på en sådan måde, at den enkelte elev har mulighed for at nå et resultat, der lever op til egne ønsker og forventninger.

Det er afgørende, at eleverne oplever:

- Fokus på processen.
- Ejerskab for læringen.
- Læreren som katalysator.
- Fleksibilitet i tid og rum.
- Fejltagelser som muligheder.
- Vægt på praksis.
- Fortløbende udvikling af viden.

Der kan undertiden være gode grunde til periodevis at fokusere på et mere omfattende projekt, og det vil i en sådan forbindelse være en mulighed fx at omlægge undervisningstiden således, at der bliver tale om længere sammenhængende arbejdsperioder (1-2 uger). En sådan organisering vil give væsentligt bedre vilkår for en igangværende praktisk udviklingsproces end en lektions- eller modulopdelte struktur. Man vil måske oven i købet kunne forlægge undervisningen til en relevant virksomhed eller institution uden for skolen og dermed opnå konkrete erhvervsrelaterede erfaringer.

Fagets hovedområder

Fagets tre hovedområder indgår i iværksætterundervisningen som en helhed. Områderne kan vægtes forskelligt også på det individuelle elevniveau. Der kan være gode grunde til periodevis at fokusere på et enkelt område. De øvrige områder vil i vekslende omfang indgå som en naturlig del af undervisningens indhold.

Idéprocesser

Det primære i dette område er, at eleverne via igangsættende og introducerende arbejde med idégenereringsprocesser får styrket deres bevidsthed om og evner til at arbejde med kreative processer. Kreativitet søger at bryde med den traditionelle vanetænkning gennem idégenerering og opstilling af nye problemstillinger.

Det vil være rart, hvis gode ideer bare kommer, når der er brug for dem. Det er desværre ikke tilfældet, men ved hjælp af forskellige metoder kan processen hjælpes på vej.

Når der arbejdes med at udvikle gode ideer, er en afgørende faktor, at der skabes en god stemning. Ofte kan selve iscenesættelsen – opbygning og indretning af rum-

met – være af betydning for en positiv gennemførelse af et idéudviklingsforløb.

Mange bøger har ideer og metoder til idégenerering og på http://ivaerksaetter.emu.dk/gsk/introduktion/ideudvikling/metoder_index.html findes forskellige forslag til teknikker og metoder.

Idéudviklingsforløb

Eksempler på teknikker:
Associationsmetoden – kædeteknik.

Forud for øvelsen vil det være en passende udfordring at tale med eleverne om, hvad der undrer/generer dem i hverdagen, da det kan være et godt udgangspunkt for en god idé.

Eleverne deles op i grupper à fire. En skriver ned.

- Første elev siger et navneord. Næste elev siger det første, der falder vedkommende ind i forbindelse med det før sagte ord. Øvelsen skal gå hurtigt. Skulle man være blank, melder man pas. Således fortsættes i et aftalt tidsrum. Skribenten deltager også. Der bliver således dannet en associationsrække af ord.
- Nu går eleverne i gang med at finde spontane ideer. Til hvert af de tidligere nedskrevne ord skriver gruppen, hvilke spontane ideer den får i forbindelse med hvert enkelt ord fra første runde. Alle ideer er som udgangspunkt lige gode. Der må gerne stå flere ting ud for hvert ord.
- Nu skal eleverne til selve idéudviklingen. Hver enkelt af de nedskrevne ideer diskuteres nu igennem for at finde ud af, hvordan den kan realiseres. Når gruppen har forslag til realiserbare ideer, nedskrives de med overskrift, indholdsbeskrivelse og hænges op.

Processen kan udvides eller erstattes med idégenerering via associationer til billeder, lyd og andre metoder.

En metode, der kan fremme og styre processen hos eleverne, er korte deadlines. Det får dem til at fokusere, skaber energi og drive.

Ideers bæredygtighed

Det, der for nogle elever virker umuligt, kan for andre virke enkelt. Derfor er det vigtigt at præsentere og vurdere egne og andres ideer.

Eksempel på teknik:

Præsentation af ideer med organiseret feedback.

- Grupperne udvælger to af deres ideer og fremlægger dem på skift for de andre grupper. Når den første gruppe har fremlagt sine to ideer, sætter hvert gruppe-medlem sig ud i de andre grupper således, at alle de øvrige grupper har minimum én repræsentant fra den gruppe, der har fremlagt. Grupperne giver feedback på ideen og stiller spørgsmål, og repræsentanten fra oplægsgruppen noterer alle de kommentarer, spørgsmål og gode ideer, der kommer frem. Proceduren gentages hver gang, en gruppe har fremlagt sine ideer. Når grupperne efter feedback-runden samles igen, fortæller gruppe-medlemmerne hinanden om den respons, de har fået, og arbejder videre med de udvalgte ideer.

Det er en vigtig del af processen at arbejde med ideerne på en måde, så hele holdet har ejerskab til dem og hjælper hinanden med at videreudvikle.

Produkt- og konceptudvikling

Det væsentlige i dette område er, at eleverne arbejder med at få omsat deres valgte idé til et produkt. Når der i denne sammenhæng skrives produkt og koncept, er rammerne vide og kan være inden for alle områder. Det kan være: et konkret produkt, et merkantilt projekt, et socialt initiativ, kulturelle arrangementer eller andre typer af koncepter. Det vil være oplagt, at eleverne arbejder i mindre grupper omkring den valgte idé.

Projektplanlægning

Eleverne bør opstille en projektplan eller handlingsplan med angivelse af milepæle, deadlines og aktiviteter. Det er vigtigt, at de guides igennem processen, og at læreren hjælper eleverne til både at få et samlet overblik over projektet og samtidig formår at anskueliggøre de enkelte delelementer i forløbet.

Prototyper

Et vigtigt element i dette område er, at eleverne får anskueliggjort deres produkt og/eller koncept. Det kan ske ved fremstilling af en prototype. En prototype til fysiske produkter kan fremstilles af simple materialer. På <http://opfind.nu/24873> findes mange eksempler på prototyper og gode ideer til enkle og billige materialer fra den almindelige husholdning, der kan anvendes til fremstilling af prototyper.

Andre former for prototyper kan være fotomontage, beskrivelser, it-animation, opstilling af scenarie/tableau, rollespil, film og alle typer af skitser.

I forbindelse med udviklingen af prototyper og projektplan foretages vurdering af økonomien i det valgte produkt eller koncept. Det vil være naturligt at udføre research og sammenligne med lignende produkter og koncepter og ligeledes tage kontakt til eventuelle mulige samarbejdspartnere. Eleverne kan tage kontakt til virksomheder og andre, der kan kvalificere deres arbejde.

I denne fase vil nogle af eleverne formodentlig blive meget optagede af at forfine prototypen, og dette kan indgå som en naturlig differentieringsmulighed og betyde, at nogle elever bruger længere tid på denne del af processen.

Netværk

For at få ideer gennemført kræves næsten altid samarbejde med andre. For iværksættere i folkeskolen er de relationer, man er i stand til at skabe, ofte afgørende for, at eleverne får gennemført en idé. Derfor er det et vigtigt element i undervisningen at hjælpe eleverne med at etablere et samarbejde.

I erhvervslivet indebærer et netværk, at man i praksis skaber samarbejde med og får adgang til andre virksomheders tjenester, når man har behov for det. For eleverne bliver det at etablere netværk med andre elever, andre voksne, erhvervsvirksomheder, iværksættere, foreninger og andre en kilde af muligheder for at kunne opnå resultater og gennemføre ideer.

Der kan arbejdes med forskellige øvelser til synliggørelse af netværk.

Eksempel på netværksøvelse

- Den enkelte elev skriver sit navn i en ring midt på et tomt ark.
- På kanten af papiret skriver eleven navnene på alle de mennesker, han kender.

- Nu nedskriver eleven det, han ved, om disse mennesker og ideer til, hvilken hjælp han kan få fra dem.

Som en udvidelse af øvelsen kan man udarbejde en oversigt over holdets/klassens netværk, og det bliver tydeligt, hvor hurtigt antallet af kontakter i netværket øges. Herudfra kan man udarbejde en oversigt over de samlede kontakter.

Der planlægges en konkret produktion af produkterne eller udarbejdes en konkret plan for gennemførelse af projekterne.

Formidling og markedsføring

Det primære i dette område er, at eleverne på en kreativ måde arbejder med formidling og markedsføring i forhold til det produkt eller koncept, de tidligere har valgt at udvikle. Eleverne skal have kendskab til simple markedsføringsstrategier og kan fra dansk og samfundsfag anvende deres viden om reklamer og medier. I undervisningen skal en drøftelse af de etiske og æstetiske forhold i forbindelse med markedsføringen indgå, så eleverne har en mulighed for at træffe fornuftige valg.

I markedsføringsdelen skal indtænkes en ressourcimension, som i den mest enkle form kan være en vurdering af omkostninger ved det valgte produkt/koncept og evt. ved at sammenligne med lignende produkter. Der kan udføres research via internettet, og eleverne kan tage kontakt til virksomheder, foreninger eller andre aktører, som kan give sparring til ressourcenedelen.

Der arbejdes med begrebet målgrupper, og der kan gennemføres mindre markedsundersøgelser og analyser. Som en del af markedsføringen arbejdes med navn og logo på produktet eller konceptet. Som en differentieringsmulighed kan de elever, der finder interesse for denne del af processen, få mulighed for yderligere at fordybe sig på dette område.

It er et naturligt arbejdsredskab i alle faser af faget. I forbindelse med reklamemateriale for de valgte produkter og koncepter kan logo, navneskilte, foldere, visitkort og plakater udarbejdes i elektronisk form, og der kan anvendes regneark til opstilling af budgetter og til andre økonomiske beregninger. I forbindelse med præsentation af idé og produkt kan der arbejdes med præsentationsprogrammer, eller en hjemmeside kan oprettes. Hvis eleverne er organiseret i grupper omkring produktet, og man ønsker at fokusere på forretningsdelen, kan begrebet SWOT-analyse introduceres. Der findes adskillige bøger om dette, men en enkel model findes på <http://www.startvaekst.dk/SWOT> Som en del af de uddannelses- og erhvervsafklarende elementer kan der etableres samarbejde med ungdomsuddannelser eller virksomheder om denne del af processen.

Formidlingen indgår som en del af markedsføringen. Det vil desuden være relevant at lade eleverne præsentere deres produkter og koncepter i forbindelse med udstillinger på og uden for skolen, fx på messer og på andre uddannelsessteder.

Et kursusforløb i præsentationsteknik, hvor der arbejdes med budskab og elevernes fremtrædelsesform, kan med fordel indgå som en naturlig del af faget iværksætter, ligesom en praksisrelateret undervisning i kommunikation vil styrke eleverne i deres formidling og markedsføring.

Uddannelses- og erhvervsafklarende elementer

Igennem arbejdet med iværksætter har eleverne opbygget erfaringer med området, og det vil være naturligt, at der i undervisningen drøftes, hvilke kompetencer eleverne har oplevet som væsentlige i forbindelse med deres arbejde. Der er også muligheder for at arbejde med kompetenceprofiler og med roller i forbindelse med teamwork.

Udvikling af prototyper og markedsføring bringer eleverne i kontakt med erhvervsvirksomheder, uddannelsessteder og andre aktører, og de får via disse samarbejdsrelationer kendskab til områderne og kan i fællesskab drøfte deres erfaringer.

Undervisningseksempler

Iværksætter kan struktureres i kortere eller længere forløb. Det anbefales, at en del af undervisningen gennemføres i et samlet forløb for at skabe sammenhæng og intensitet. Det vil især være i forbindelse med arbejdet med idéprocesserne og i forbindelse med omsætning fra idé til konkret produkt eller koncept, at intensiteten holdes, og motivationen styrkes ved et samlet forløb.

Fra idé til virkeliggørelse

Forløbet starter med en introduktion til selve iværksætterbegrebet. Her kan læreren introducere og fortælle lidt om begrebet, den samfundsmæssige kontekst, globaliserings udfordringer og gå i dialog med eleverne om forskellige kendte opfinder- og iværksætterhistorier. Der findes mange succeshistorier lige fra LEGO til Bill Gates. Eleverne vil også kunne bidrage med deres viden. Det vil desuden være en god idé at invitere lokale aktører og benytte sig af lokale iværksættere. På Teknologisk Institut er udgivet en gratis pjece med titlen "Alle tiders opfindere" og på <http://opfind.teknologisk.dk/7730> findes succeshistorier, der kan bruges som inspiration.

Efter denne introduktion arbejdes med idéprocesser med henblik på at nå frem til ideer, der kan skabe innovation og efterfølgende virkeliggøres. Forud for idégenereringsforløbet kan der gives eksempler på idéer, som ingen i starten kunne se meningen i. Eksempler på ideer, som ingen troede på, er Bells opfindelse af telefonen, sms'en der oprindeligt var et arbejdsredskab kun for telefonmon-tører, og kødpølseis, der er så kikset, at det blev en succes. Der findes mange spændende bøger om kreativitet og opfindelser, hvorfra der kan hentes inspiration.

Til idégenereringsfasen kan der anvendes metoder som associationsmetoden, de seks tænkehatte, almindelig brainstorm, mindmapping, arbejde med post-it og andre former for idéudviklingsværktøjer. Når eleverne har fundet frem til en idé, undersøges om den er realiserbar med de midler, der er til rådighed, og ideerne gennemdiskute-res, nedskrives, beskrives og hænges op. Når eleverne skal videre i forløbet, skal de gøre deres tanker konkrete. Den flyvske idé gøres til konkret handling ved at skrive de første 10 ting ned, som skal til for at virkeliggøre ideen. Gevinsten ved at tænke på konkrete aktiviteter i forbindelse med en idé er, at ideer vokser, og det at realisere ideen bliver en del af at få den.

En måde at værdisætte en idé på er at opstille en PMI, hvor P står for plus, M for minus og I for interessant. På under et minut fokuseres på alle plusfaktorer, derefter alle minusfaktorerne, dernæst alle interessante faktorer ved ideen og til sidst på alle konsekvenser, som forslaget skaber. Elevgrupperne fremlægger på få minutter, hvad deres idé er, hvilke perspektiver den indeholder, og hvordan de konkret vil arbejde videre. Det er tilladt for de andre at stille opklarende spørgsmål. Eleverne danner efterfølgende en "virksomhed" omkring hver idé.

Elevvirksomhederne opstiller en projektplan, der bør indeholde beskrivelse af aktiviteter, økonomivurderinger, milepæle og deadlines, og arbejder videre med selve produkt- og konceptudviklingen. Der bør afsættes rimelig tid til udvikling af prototyper, ligesom der på forhånd bør være anskaffet diverse materialer og overvejet relevante samarbejdsmuligheder.

Der kan arrangeres en præsentationsdag, hvor elevvirksomhederne præsenterer deres virksomhed, prototyper og projekter for et panel. Formålet med denne dag er både at sætte en deadline for eleverne, stille krav til deres præsentation og sikre, at de får kvalificeret feedback på deres ideer og arbejde. Man kan invitere lokale erhvervsfolk, iværksættere, foreningsfolk og personer fra elevernes netværk som paneldeltagere til præsentationen.

Det er vigtigt at instruere paneldeltagerne om, at de selvfølgelig skal være positive, og at deres rolle er at stille spørgsmål til uklarheder og give eleverne ideer til den videre proces. Eleverne arbejder med markedsføring og formidling med henblik på at realisere deres projekt. Samarbejdspartnere og netværksdannelse bliver væsent-

lige i forløbet, og der kan eventuelt arbejdes med at skaffe mentorer til elevvirksomhederne. Der kan afholdes en messe eller en udstilling med indbudte gæster.

Til messen kan eleverne opstille en stand med en udstilling af deres produkt og materialer. En simpel stand kan opbygges med et bord og en væg som baggrund. Dette kan udsmykkes med dug, papir, præsentationsmateriale, produkt, og hvad der vil være relevant at vise. Eleverne kan på skift give en kort præsentation af deres produkt og virksomhed, hvorefter der er mulighed for at besøge de enkelte stande og tale med eleverne. Der kan i forløbet indgå en vurdering af elevernes ideer, produkter og præsentationer.

Forløbet kan afsluttes her, eller der kan arbejdes videre i forskellige retninger afhængigt af elevernes interesser og den tid, der er til rådighed for faget.

Et udvidet forløb

Her er der mulighed for at gå mere i dybden med nogle af de områder, der blev arbejdet med i det foregående:

- Produktion, konkret gennemførelse af projekt.
- Markedsføring og salg.
- Sammenhæng med den obligatoriske selvvalgte opgave.
- Samarbejde nationalt og internationalt.
- Deltagelse i Company Programme, via Young Enterprise.

Eleverne kan arbejde med en seriøs færdiggørelse af deres prototype og af deres markedsføring og salg. I forbindelse med prototypefremstilling vil det være en god idé at finde lokale aktører at samarbejde med. I undervisningsvejledning for serviceværksted kan der hentes inspiration til det videre arbejde med salg og markedsføring. Eleverne kan starte i virkeligheden og få en oplevelse af, at der er interesse for deres ideer. De kan starte deres virksomhed, få stillet et pengebeløb til rådighed eller finde sponsorer. Eleverne kan tage kontakt til firmaer eller andre unge virksomheder i udlandet efter en nøje planlægning af, hvad de vil opnå med dette. På www.ye.dk kan de få hjælp til at skaffe kontakter.

I forbindelse med den obligatoriske selvvalgte opgave kan eleverne skrive en virksomhedsberetning, der kan indeholde:

- En kort præsentation af virksomheden.
- Idégrundlag og billede af produkt.
- Et sammendrag af forløbets beslutninger.
- Aktiviteter og konsekvenser.
- Fortælling om strategier.
- Budget og resultater.
- Hvilke erfaringer de har fået.
- Konklusion med fremtidsperspektiver.

Samspelet med omverdenen er en gennemgående tænkning i faget, og anvendelse af moderne teknologier kan medvirke til at muliggøre samarbejde både nationalt og internationalt. Elevernes ideer og produkter kan udstilles i hele verden via hjemmesider og andre fora. Der kan findes partnerskabsklasser nationalt eller internationalt, hvor man kommunikerer via internettet. En del af samarbejdet kan bestå af respons på hinandens ideer, fælles virtuel udstilling og hjælp til løsning af problemstillinger.

Den nationale og internationale dimension kan udvides med et fysisk samarbejde, deltagelse i nationale og internationale messer, fælles kulturproduktioner og meget andet. I forbindelse med løsning af problemstillinger kan nye teknologiske fora anvendes.

Evaluering

Evalueringen skal opfattes og anvendes som et redskab til elevernes videre læring. Evaluering vil indgå som en naturlig og integreret del af undervisningen, så der undervejs i processen korrigeres og reflekteres. Den interne evaluering omfatter alle sider af undervisningen og igangsættes kontinuerligt i elevernes møde med samarbejdspartnere, eventuelle kunder og den efterfølgende refleksion over dette. Elevernes arbejde evalueres gennem fremlæggelse af projekti- deer, logbøger samt evalueringer undervejs i processen. Det kan være i forbindelse med valg af indhold, arbejdsform, proces, samarbejde og produkt. Dette gøres forskelligt, alt efter hvilke færdigheder og kundskaber der aktuelt er i fokus.

Samarbejde i skolen

Faget iværksætter har mange samarbejdsflader med andre fag, og det er oplagt at arbejde tværfagligt. Der er naturlige samarbejds- muligheder med fagene dansk og samfundsfag i arbejdet med reklamer, medier, kommunikation og formidling.

De naturvidenskabelige fag er værdifulde i et tværfagligt samarbejde med opfindelser, teknologi og miljø. Matematik og samfundsfag har fælles stof, når der arbejdes med økonomi, budget, regnskab og fx SWOT-analyse og markedsføring.

I forbindelse med den obligatoriske selvvalgte opgave kan iværksætterforløbet indgå, og et skriftligt produkt kan være opstillet som en virksomhedsberetning. Flere af de øvrige valgfag i 10. klasse har relevante samarbejdsflader med faget iværksætter.

Samarbejde uden for skolen

I forbindelse med den praksisnære undervisning kan der inddrages koncepter som Young Enterprise, Company Programme, hvor eleverne arbejder med deres eget firma i 8-10 måneder og undervejs har mulighed for at deltage i messer og konkurrencer. Young Enterprise har desuden andre gratis produkter til skolerne, som strækker sig over kortere perioder. Læs mere om Young Enterprise på www.ye.dk

Lokale aktører, virksomheder, uddannelsessteder og foreninger vil i alle dele af faget iværksætter være vigtige samarbejdspartnere.

Der findes en del konkurrencer, som kan være anvendelige i denne sammenhæng. Se fx

<http://www.unge-forskere.dk>

På entreprenørskabssøjlen

<http://ivaerksaetter.emu.dk/entreprenoerskabssoejlen/index.html>

findes en oversigt over undervisningsmaterialer for grundskole og ungdomsuddannelser med fokus på entreprenørskab.